

CHESTIONARUL CA METODĂ DE CERCETARE ÎN LINGVISTICĂ

CZU: 303.62:81

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10640278>

Viorica Lifari

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

ORCID 0000-0001-5274-1968

The Method of Questionnaire or Interviews is one of the most-used qualitative research data collection methods (Croker, 2009), and can be defined as interaction for the specific purpose of gathering information. The method allows the researcher to gather information concerning participants' views, attitudes, feelings, experiences, which is otherwise unavailable by direct observation (Pitura, 2023), and to access the language they use. In this respect, the qualitative research e-questionnaire allows researchers to achieve the same data collection goals (Apud: Krug, Sell, 2013), by having the respondents complete the questionnaire on their own. This study aims at analyzing the mentioned above method in terms of its application in the study of emotion concepts cross-culturally. Also, we come with a sample questionnaire.

Key-words: concept, interview, linguistics, method, questionnaire.

Cuvinte-cheie: concept, interviu, lingvistică, metodă, chestionar.

Profesorul emerit I. A. Sternin susține că metodele de cercetare se disting după scopul utilizării lor, acestea fiind metodele sistemice, cele de observare lingvistică și metodele antropometrice. Cele din urmă presupun acumularea cunoștințelor despre limbă și soluționarea problemelor lingvistice cu ajutorul răspunsurilor oferite de vorbitorii nativi ai limbii în cercetare. Metoda antropometrică, după I.A Sternin, cuprinde 2 tipuri sau forme: chestionarul și interviul lingvistic și experimentul. În ambele cazuri rezultatele chestionării sau răspunsurile respondenților sunt supuse analizei statistice în baza căreia se fac concluzii despre tendințe dominante și despre nucleul și periferia fenomenului studiat. (Sternin, 2008 : 24-25)

Lingvistica aplicată folosește metoda chestionarului în format pe hârtie sau cel online de cel puțin 10 ani. Chestionarele în format printat se aplică pe larg în cercetarea experimentală, studiu de caz, și în cercetare etnografică. Chestionarele în acest format garantează o rată mai mare de răspunsuri, dar nu în mod necesar și o calitate corespunzătoare a răspunsurilor.

Chestionarul este un instrument popular de colectare a datelor utilizat în cercetarea empirică, în lingvistica aplicată. Chiar dacă literatura metodologică care explică modul de aplicare a chestionarului, inclusiv și a celui digital explică relativ de bine ce este o cercetare cantitativă în lingvistica aplicată, metodologia care se referă la cercetarea calitativă în același domeniu este foarte des criticată. Opiniile cercetătorilor diferă în privința valorificării și acceptării chestionarului ce conține întrebări de tip deschis. (Pitura, 2023 : 2)

În contextul cercetării calitative astfel de descriptori ca itemii de tipul „open-ended” au fost cel mai des incluși în chestionar pentru colectarea datelor. Aici nu se insistă asupra obținerii unor răspunsuri determinate de la respondenți, dar se așteaptă răspunsuri oferite de participanți în care aceștia își exprimă gândurile în mod liber și le formulează cu cuvinte simple înscriindu-le în spațiile preconizate într-un timp stabilit. Mai mult, pe lângă întrebările de tip deschis chestionarul include și itemi de corespondență care au o funcție suplimentară în procesul de colectare a datelor. Acest tip de chestionare se consideră potrivite pentru colectarea datelor în cadrul diverselor abordări a cercetării calitative inclusiv și a studiilor de caz, celor etnografice,

fenomenologice ș.a., și pot fi îmbinate cu alte tipuri de cercetări precum observația, interviul, agendele și analiza discursului. (*Ibidem*)

Cercetătorii din domeniul lingvisticii aplicate și cel al psihologiei au început să folosească platforma Mechanical Turk ca să obțină acces imediat online la orice date la care au acces un număr mare de participanți (<https://www.mturk.com/>). Fiind plasate online chestionarele se monitorizează fără ajutorul cercetătorului și țin cont de numărul de participanți până în momentul când se acumulează volumul suficient de informații și ulterior cercetătorul poate face o concluzie. (Dewaele, 2018)

O problemă a chestionarelor fie ele online sau în format printat, este favorizarea autoselecției. O altă problemă este cea de a menține un echilibru al vârstei, sexului, și studiilor respondenților. Totuși existența internetului și posibilitatea de a face doar clic pe itemul corespunzător pentru a răspunde la întrebări este un confort care e preferat de respondenți în ziua de azi. (*Ibidem*)

În lingvistică chestionarele și interviurile sunt metode științifice folosite în studii de sociolingvistică. Astfel factorii sociali precum sexul, vârsta sau ocupația trebuie luate în considerare înainte de a începe chestionarea. În timpul colectării datelor e important să creăm condiții care se pretează cerințelor specifice ale studiului lingvistic. După obținerea datelor este important să se facă o analiză minuțioasă a cifrelor pentru a ajunge la concluzii pertinente. (Krug, Sell, 2013)

Printre metodele de colectare a materialului, William Labov, fondatorul sociolingvisticii enumeră observația directă staționară, interviurile scurte anonime, observația selectivă nesistematizată, precum și studierea particularităților vorbirii prin diverse canale ale mass-media. În afară de acestea, ca sursă de material sociolingvistic pot fi testele de lectură și testele de autoapreciere ș.a. (*Apud* : Istrati, 2008: 109)

Observația directă a situației lingvistice în comunitatea sau grupul ales poate fi întregită prin observația indirectă. O metodă a acesteia este *ancheta sociolingvistică* ce constă în formularea unei liste de întrebări, care să asigure o cercetare complexă, numită *chestionar* și răspândită la cât mai multe persoane ale grupului examinat. (Istrati, 2008 : 109)

Conform datelor UNESCO, metoda anchetării este utilizată în nouă din zece cercetări sociologice concrete. (Shveitzer, 1977) Un aport considerabil în dezvoltarea metodei anchetei sociolingvistice a fost adus de cercetătorii catalani. Primul studiu de acest fel l-a efectuat Badia I. Margarit în 1969, care a trimis chestionarul la 20 000 de locuitori ai Barcelonei, dintre care au răspuns 3 200. Deși alți sociolingviști au pus la îndoială rezultatele anchetării (deoarece au răspuns la chestionar doar cei interesați, deci un grup de oameni cu o compoziție omogenă), cercetarea dată a jucat un rol hotărâtor în ulterioara dezvoltare a metodei în discuție. (Istrati, 2008 : 109)

Metoda chestionarului a fost pusă în aplicare și pentru alcătuirea Dicționarului limbii române. Interesul pentru teaurizarea limbii populare fusese explicit manifestat în cadrul *Academiei Române* de către B. P. Hașdeu, atunci când i-a fost încredințată realizarea Dicționarului limbii române, după ce proiectul finalizat de Laurian și Massim fusese calificat drept un eșec. Astfel, B. P. Hașdeu lansează Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română, un chestionar cuprinzând 206 întrebări, în vederea colectării de date lingvistice din palierul culturii tradiționale pentru *Etymologicum Magnum Romaniae*. (Berindei, 2020 : 173)

Dicționarul său își propunea inventarierea patrimoniul lingvistic în complexitatea și devenirea sa, fiind „pentru un popor o enciclopedie a traiului său întreg, trecut și prezent”. De aceea, Hașdeu, care mai apelase la metoda anchetelor indirecte pentru colectarea de informații privind obiceiurile juridice, lansează un chestionar lingvistic și mitologic, menit să obțină surse

pentru „graiul actual al poporului, cu divergențele sale dialectale”, consultând intelectualii satelor românești. Răspunsurile primite s-au constituit într-un material vast și util, rămânând proverbială observația lui Hașdeu că niciunul dintre ele nu poate fi considerat lipsit de folos. (*Ibidem*)

Chestionarul lui Hașdeu a fost însoțit de o listă scurtă de indicații: „Grăbindu-mă acum, cu o oră înainte, a da la lumină Chestionarul [...] îmi permit a atrage atențiunea corespondenților mei asupra următoarelor puncturi:

1. A nu răspunde la toate chestiunile, ci numai la acelea în privința cărora corespondentul e în deplină cunoștință de cauză;

2. A arăta totdeauna cu precizie localitatea în care se întrebuițează cuvântul;

3. A însoți fiecare vorbă cu câteva fraze în care ea figurează, pentru a se putea înțelege mai bine sensul cuvântului sau deosebita lui sensuri în gura poporului;

4. A transcrie vorbele și frazele cât se poate mai fonetic, adică întocmai așa cum le rostește poporul;

5. Răspunsurile să se adreseze: D-lui B. P. Hașdeu la București”. (Berindei, 2020 : 177-178)

În momentul fondării *Muzeului Limbii Române* ca prim institut de cercetare din cadrul nou-înființatei universități clujene românești, creat pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie, colectarea datelor privind limba vorbită constituia o direcție importantă în cercetarea lingvistică europeană. Era momentul în care procesul de patrimonializare a limbii era în plină desfășurare în întreaga Europă, iar graiurile își câștigaseră demnitatea de a intra în arhivele lingvistice naționale și de a reprezenta obiect de interes științific. (*Ibidem* : 173)

Ancheta lingvistică prin chestionare condusă de Sextil Pușcariu la *Muzeul Limbii Române* din Cluj a valorificat, de asemenea, pe deplin observațiile ce-au putut fi făcute pe baza primei anchete lingvistice indirecte din spațiul cultural românesc, întreprinsă de B. P. Hașdeu. Spre deosebire de scurtele cerințe formulare de Hașdeu, Pușcariu își însoțește chestionarele de o scrisoare și o listă lungă de indicații pentru completarea răspunsurilor, dar trimite corespondenților și o Foaie personală, care trebuia completată și expediată împreună cu răspunsurile.

Avantextele ce însoțeau chestionarele Muzeului continuau cu Indicații pentru răspunsurile la chestionar, în care, pe cuprinsul a trei pagini, se ofereau indicații detaliate privind redactarea răspunsurilor. Acestea erau menite să confere siguranța că membrii corespondenți înțeleg cum trebuie să procedeze pentru a da răspunsuri cât mai utile. Primul lucru în legătură cu care erau atenționați corespondenții era acela că trebuia să completeze, conform cerințelor, *Foiaia personală*.

Atunci când cuvintele denumeau obiecte, respondenții au fost încurajați să le deseneze. În acest fel, s-au obținut multe schițe și desene, dintre care unele foarte reușite, constituindu-se în adevărate documente sub aspect etnografic, relevând aspecte de arhitectură rurală specifică sau redând diferite obiecte, uneori precizând denumirea locală a părților componente ale acestora. (*Ibidem* : 178)

Evident acest chestionar, având ca scop acumularea dialectismelor din toate regiunile țării, are specificul său, precum și alte chestionare care se referă la alte domenii lingvistice decât lexicografia.

Un alt exemplu ar fi chestionarul savanților Krug și Sell. Acest proiect studiază varietățile limbii engleze în întreaga lume prin colectarea datelor lingvistice de la studenții universitari și elevii de liceu pe Malta, Gibraltar, Puerto Rico și insulele Channel. Scopul acestui proiect este de a determina limba engleză vorbită pe aceste insule, limbă ca un continuum a variantelor britanice

și americane ale limbii engleze. Chestionarul propus constă din patru compartimente: fișa informațională, partea auditorială, partea lexicală și partea scrisă. Ca rezultat al experimentului 180 de respondenți de pe Malta au fost invitați să răspundă la întrebări. Respondenții urmau să decidă dacă propozițiile din chestionar sunt corecte pentru limba scrisă sau cea vorbită pe insulă. Astfel cercetătorii au încercat să stabilească dacă structura folosită în propozițiile din chestionar aparține registrului literar sau celui colocvial al variantei de engleză funcțională pe Malta. Ulterior autorii prezintă analiza și interpretarea datelor obținute. Acestea confirmă că structurile atipice pentru variantele britanică și americană ale limbii engleze folosite pe Malta constituie varianta englezei aplicată pe insulă. (Krug, Sell, 2013)

Chestionarul digital îndeplinit online la fel ca și alte instrumente de cercetare trebuie să fie plasate într-un context care permite luarea deciziilor metodologice mai ample. În domeniul interdisciplinar al lingvisticii aplicate terminologia și diferite moduri de alegere a metodologiei sunt în devenire. Astfel după Creswell (2009, 2012) perspectiva determinării metodologiei de cercetare e văzută ca o serie de alegeri, făcute în procesul de cercetare, începând cu însăși viziunea cercetătorului asupra lumii (epistemologie) și continuând cu abordarea cercetărilor existente, designul cercetării, analiza datelor și planurile de diseminare a rezultatelor. Cercetătorii care au o viziune constructivistă și pragmatică asupra lumii i-au decizii despre designul chestionarului care ulterior determină procedurile în studiul lor de cercetare. În special aceștia pot alege cercetarea narativă, studiul de caz sau analiza discursului. În final cercetătorii aleg metode care le permit colectarea datelor, analiza și interpretarea lor. E lesne de reținut că cercetătorii care determină metoda calitativă de cercetare pot acumula și date cantitative în timpul cercetării. (*Apud*: Pitura, 2023 : 3)

După cum am menționat supra includerea tipurilor de întrebări în chestionar este de o importanță majoră. Alegerea acestora garantează obiectivitatea rezultatelor cercetării. Braun et al. (2021) subliniază importanța evitării presupunerilor, emoțiilor și a experienței respondenților la fel ca și înțelegerea conceptelor și a terminologiei folosite în chestionar. Recomandarea lui Brown (2009) este de a controla lungimea întrebărilor, a ajusta limbajului la cel al performanței respondentului și a evita folosirea propozițiilor negative, a întrebărilor sugestive, jenante, și discriminatorii. E necesar să grupăm întrebările după tematică, iar referințele la cercetători să se facă conform publicațiilor acestora. S-a pus accent și pe lungimea chestionarelor. (*Apud*: Pitura, 2023 : 7)

Astfel savanții propun întrebările de tip „closed-ended” să fie urmate de altele care necesită să fie dezvoltate. Întrebările se împart în patru categorii mari: 1) informație demografică: vârstă, sex, ocupație, studii; 2) înțelegerea aspectelor specifice construcției programului, de exemplu: „How do you rate the rules in the programme (recruitment, random sampling, challenges...)? (1-poor; 5-very good) Why was this so?”; „Did the feedback help you achieve a better result in the next round? If so, how? If not, why not?”; 3) implicarea în îndeplinirea sarcinilor, de exemplu: „How did you engage in task completion throughout the programme?”; „Did you contact the teacher regarding the instructions? If so, with regard to what?”; și 4) finalitățile de studii, de exemplu: „How has the...programme helped you acquire knowledge and skills useful to live in the modern world ?” (Pitura, 2023 : 8)

Profesorul I. Sternin susține că chestionarul conține întrebări, răspunsul la care constituie rezultatele cercetării din care se fac generalizări și concluzii. Unele din întrebările formulate în chestionarul lingvistic ar fi: Ce înseamnă această noțiune? Putem oare spune așa? Cum ați formula dacă ...? Care este funcția acestor unități de limbă? Ce sens are acest cuvânt? Puneți în aplicare acest cuvânt. Acesta e un cuvânt caracteristic ... limbii sau e împrumut ? (2008 : 24-25)

T. Larina în monografia dedicată categoriei de politețe, pentru a obține informație despre conceptul de politețe din partea vorbitorilor nativi de limbă engleză, pune în aplicare un model de chestionar (2009 : 439) pe care noi l-am consultat pentru a alcătui unul pentru studiul conceptului afectivității, completându-l cu informații suplimentare:

Ca rezultat al analizei reperelor teoretice relatate mai sus am elaborat următorul chestionar, bunăoară:

Emotions and the National Character

Age _____
Sex: M ___ F ___
Nationality: English _____ Other _____
Place of birth _____
Residence _____
Education: Elementary school _____ College _____
Secondary school _____ University _____
Occupation/Profession _____

1. Could you please write what the word “Emotions” means to you, and what emotions can people manifest in public. _____

2. Please give an example of behaviour, which is normal in terms of manifesting emotions. _____

3. Please give an example of behaviour, which is not a norm in terms of manifesting emotions. _____

4. How would you characterise English people in general? _____

a. Very emotional _____

b. Fairly emotional _____

c. Not emotional _____

5. Add any comments you consider relevant to the questionnaire. _____

Concluzii

În urma elaborării acestui studiu putem concluziona că metoda chestionarului a ieșit din domeniul sociolingvisticii în care s-a dezvoltat inițial și este pe larg aplicată și în alte studii de lingvistică, precum lingvistica aplicată. În special metoda chestionarului se înscrie foarte bine în studii de psiholingvistică, lingvistică culturală și cognitivă.

Cercetările conceptelor, în plan intercultural, de foarte dese ori se bazează atât pe corpusul selectat din literatură artistică, cât și pe analiza chestionarelor care se înscriu în metoda antropometrică.

Designul chestionarului pentru studiul unui concept trebuie să țină cont de faptul că acesta se studiază la nivel cognitiv și la cel cultural, fapt care dictează selecția întrebărilor incluse în chestionar și lungimea chestionarului. Astfel formatul chestionarului contribuie la stabilirea metodei calitative puse în aplicare în cercetare și, acesta la rândul său, rezolvă problema metodei cantitative.

Chestionarul digital completat online reprezintă o comoditate de a acumula un număr mare de respondenți, însă autoselecția acestora apare ca un factor nedorit care poate influența rezultatele cercetării prin nerespectarea categoriei de vârstă, sex sau aria ocupațională etc. indicate în chestionarele completate.

Referințe bibliografice:

BERINDEI, Cosmina-Maria (2020), *Ancheta Lingvistică Indirectă a muzeului Limbii Române – câteva considerații asupra metodei de cercetare*, serie nouă, XXV, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 173–188.

CROKER, Robert (2009), «An introduction to qualitative research». In : Heigham J., Croker R.A. (eds) *Qualitative research in applied linguistics*, London : Palgrave Macmillan [online] - https://doi.org/10.1057/9780230239517_1.

DEWAELE, Jean-Marc (2018), «Online Questionnaires». In : *The Palgrave Handbook of Applied Linguistics Research Methodology*. [online] - https://doi.org/10.1057/978-1-137-59900-1_13.

ISTRATI, Marta (2008), «Ancheta Sociolingvistică în condițiile diglosiei». In : *Studia Universitatis*, Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, nr. 6 (16). Seria „Științe umanistice”, Chișinău: CE USM, p. 109-112.

KRUG, Manfred, SELL, Katrin (2013), «Designing and conducting interviews and questionnaires», In : *Research Methods in Language Variation and Change*. (ed. Krug & Schlüter), [online] - https://www.uni-bamberg.de/fileadmin/eng-ling/fs/Chapter_4/Index.html?1Summaryofthechapter.html

PITURA, Joanna (2023), *Using the e-questionnaire in qualitative applied linguistics*. Research journal, Poland: Pedagogical University of Cracow, homepage: www.elsevier.com/locate/rma

SALMONS, Joe (2015), «Conducting mixed and multi-method research online». In : S.-H. Biber & B. Johnson (Eds.), *Oxford Handbook of Mixed and Multimethod Research*. Oxford: Oxford Press.

ЛАРИНА, Татьяна (2009), *Категория вежливости и стиль коммуникации. Сопоставление английских и русских лингво-культурных традиций*, Москва : Рукописные памятники древней Руси.

СТЕРНИН, Иосиф (2008), «Метод, методика, прием». In : *Вопросы психолингвистики*, №7, стр. 24-25. [online] - <http://sterninia.ru/index.php/studentam-i-aspirantam/item/60-metod-metodika-priem>

ШВЕЙЦЕР, Александр (1977), *Современная социолингвистика. Теории. Проблемы. Методы*, Москва: Наука.